

Vragenboekje

**Dit examen bestaat uit 21 vragen en een vertaalopdracht.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.**

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Blijkens de woorden *Quid t/m diducitur* (regel 1–3) kan de mensheid in haar geheel in drie groepen verdeeld worden.

- 3 p 1 Omschrijf deze drie groepen en citeer uit regel 1–3 (*Quid t/m diducitur*) de Latijnse woorden waarop je je omschrijving baseert.
- 2 p 2 Citeer uit alinea 2 de algemene uitspraak waarmee Seneca tot uitdrukking brengt dat er tussen de *sapientes* en de rest van de mensheid een absolute grens bestaat.
- Regel 8 *illa quae fugerunt*
- 1 p 3 Citeer de beide woorden uit het voorafgaande waarop gedoeld wordt.
- 2 p 4 Wat is het essentiële verschil tussen het *primum genus*, zoals beschreven in alinea 2, en het *secundum genus*, zoals beschreven in alinea 4? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

In Brief 118.16 schrijft Seneca:

Quaedam post multa incrementa ultima demum vertit adiectio et novam illis aliamque quam in qua fuerunt condicionem inprimit. Unus lapis facit fornicem, ille, qui latera inclinata cuneavit et interventu suo vinxit. Summa adiectio quare plurimum facit vel exigua? Quia non auget sed implet.

De strekking van het bovenstaande betoog kan worden toegepast op de groei naar *sapientia*, zoals beschreven in tekst 1.

- 4 p 5 Citeer uit tekst 1, regel 6–11 (*qui omnes t/m confidere*), vier tekstelementen waarmee het ontbreken van de *ultima adiectio* uit het bovenstaande citaat wordt beschreven.
- Regel 19 *leviter expetenda*
- 1 p 6 Hoe worden deze zaken in de stoïsche ethiek genoemd? Beantwoord de vraag door het noemen van de Latijnse term.

Regel 19–20 *nimis t/m nullo*.

Deze zin valt in twee delen uiteen.

- 2 p 7 Geef – door het citeren van de desbetreffende tekstelementen – van elk van de drie tekstelementen uit het eerste deel aan met welk tekstelement in het tweede deel het correspondeert.

In alinea 3 worden *adfectus* en *morbi animi* van elkaar onderscheiden, maar er wordt ook een verband gelegd tussen beide.

- 1 p 8 Wat is het verschil tussen beide?
- 1 p 9 Leg uit welk verband er bestaat tussen *adfectus* en *morbi animi*.
- 1 p 10 Welke twee factoren zijn blijkens alinea 5 nodig voor het bereiken van de *secundus gradus*? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Gedachte 360 van de Franse filosoof Blaise Pascal luidt:

Wat de stoïcijnen eisen is zo moeilijk en zo nutteloos. De stoïcijnen beweren: Allen die niet de hoogste graad van deugd bereikt hebben, zijn even dwaas als slecht, zoals mensen verdrinken, ook al zijn ze maar twee centimeter onder water.

- 2 p 11 Wordt de opvatting die Pascal aan de stoïcijnen toeschrijft blijkens de laatste alinea van tekst 1 ook gedeeld door Seneca? Licht je antwoord toe.

Tekst 2

In zijn filosofische werk „Gesprekken met zichzelf” schrijft keizer Marcus Aurelius: Haal weg die veronderstelling „mij is kwaad gedaan” en weg is het kwaad.

- 3 p 12 Maak duidelijk dat Seneca in alinea 1 een overeenkomstige gedachte heeft verwoord.

Regel 5 Hoc parum est

- 1 p 13 ■ Deze woorden kunnen in dit verband het best worden weergegeven door:

- A Het is minder dan dit.
- B Hierover valt te weinig te zeggen.
- C Ook dat nog.
- D Sterker nog.
- E Zelfs dit niet.

In Epistula 54 schrijft Seneca:

Hoc tibi de me recipe: non trepidabo ad extrema, iam praeparatus sum, nihil cogito de die toto. Illum tu lauda et imitare quem non piget mori, cum iuvat vivere: quae est enim virtus, cum eiciaris, exire? Tamen est et hic virtus: eicior quidem, sed tamquam exeam. Et ideo numquam eicitur sapiens quia eici est inde expelli unde invitatus recedas: nihil invitatus facit sapiens; necessitatem effugit, quia vult quod coactura est.

- 3 p 14 Leg uit welk inhoudelijk verband er gelegd kan worden tussen het bovenstaande citaat en de woorden *non pareo deo sed adsentior* (tekst 2, regel 8).

- 2 p 15 Wijs in alinea 3 twee voorbeelden van een chiasme aan door het citeren van de desbetreffende tekstelementen.

Regel 17 „Sed t/m omnibus.”

- 2 p 16 Van welke filosofische stroming wordt hier een vertegenwoordiger aan het woord gelaten? Geef bij je antwoord een korte toelichting door op de inhoud van dit citaat in te gaan.

De Franse schrijfster Marguérite Yourcenar heeft in een vraaggesprek opgemerkt:

Je moet je afsloven en vechten tot het einde toe, je moet zwemmen in de rivier en je tegelijk door haar laten dragen en meevoeren, en van tevoren accepteren dat het erop uitloopt dat je wegzinkt in volle zee. Maar wie precies zinkt weg? Je hoeft alleen maar de ellende, de zorgen, de ziekten van anderen en van jezelf te aanvaarden, en er een *natuurlijk* onderdeel van het leven van te maken.

Zowel in alinea 1 als in alinea 5 van tekst 2 zijn gedachten te vinden die hier ook door Marguérite Yourcenar verwoord worden.

- 2 p 17 Welke twee gedachten zijn dat?

Tekst 3

- 2 p 18 In welk opzicht verschilt het hier door Schopenhauer verwoorde waardensysteem van dat van de Stoa?

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Tekst 4

In alinea 1 geeft Macaulay de voorkeur aan een schoenmaker, omdat het praktische nut van een schoenmaker groter is dan van een filosoof.

3 p **19** Welk standpunt zou een stoïcijn innemen?

1 p **20** Vat met één woord samen wat Macaulay Seneca in alinea 3 verwijt.

Achtergrond

6 p **21** Geef in niet meer dan 100 woorden een korte schets van de stoïsche ethiek en verwerk daarin de begrippen *secundum naturam vivere*, *ratio*, *apatheia*, *fatum*, *summum bonum*, *virtus* en *sapientia*.

Tekst 5

Bestudeer tekst 5 met de inleiding en de aantekeningen.

45 p Vertaal regel 1 t/m 10.

Einde